

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ
НОЩНО РАЗУЗНАВАНЕ

chitanka.info

Всички помним тоя септември — такъв ясен и топъл в началото, такъв подгизнал и навъсен в най-трудните дни. Тогава той не ни пожали, че сме неопитни, и над всички наши неприятности и несгоди отвори и своето продрано, мокро небе.

Именно в такъв един ден го срещнах за пръв път в двора на казармата. Дъждът тъкмо се беше усилил и той крачеше леко приведен през локвите, повдигнал пешовете на своето простичко черно расо. Признавам си, че поспрях учудено — не беше съвсем обикновена гледка да срещнеш поп в казарма през ония сурови революционни дни. Но поне видът му беше твърде простонароден, нещо селяшко, яко и жизнено лъхаше от скулестото му лице. Когато се разминавахме, той ме погледна за един кратък миг, но явно нито годините ми, нито скромната ми униформа му направиха някакво впечатление. Попът отмина, улисан в себе си, като газеше свободно из локвите със своите груби юфтени обуца.

Бяха тъкмо ония тревожни дни, когато всеки час очаквахме германско нападение по нашата западна граница. От два дни се намирах в градчето Н..., където трябваше да сформираме един от нашите гвардейски полкове. Разбира се, неслучайно бяхме избрали тоя район — през последните години той беше една от най-здравите крепости на нашето революционно движение. Бойците и командирите от полка бяха до един доброволци — някои служили в бившата царска армия, а други дошли тук направо от планината с партизанските си дрехи и с разнообразното си партизанско оръжие. Сформирането на полка се извършваше с трескава бързина — буквално по цели денонощия не спяхме, за да насмогнем на работата.

Около обяд наминах към приемателната комисия, за да отменя за час-два някой от хората. Полкът вече се попълваше, а потокът от доброволци продължаваше да приижда — все по-пълноводен и шумен. Станахме малко по-взискателни — направо връщахме всеки, който не можеше да докаже, че има по-сериозна военна подготовка. Границата беше близко, ехото на войната се блъскаше в тесните улици и ние нямахме право да бъдем небрежни или снизходителни.

Едва бях седнал, когато вратата се отвори и в широкото помещение влезе попът. Колкото да бяха уморени и изнервени, офицерите от комисията се ококориха, леки усмивки кацнаха на устните им. Попът мина през помещението с твърда, уверена стъпка,

вирнал юнашки калимявката си и застана пред масата в нещо, което донякъде приличаше на войнишка стойка. Офицерите вече съвсем откровено се ухилиха, попът се намръщи.

— А вие за какво? — попитах аз колкото се може по-сериозно.

— Като другите! — отвърна спокойно попът. — Искам да служа!...

— Това е хубаво — казах аз. — Но знаете ли поне да стреляте?

Попът ме погледна право в очите, нещо шеговито се мярна в изражението на лицето му.

— Опитвал съм с ловджийска пушка — каза той. — Имам добро око...

— Ако сте дошли тук да се шегувате с нас — то друг въпрос — казах аз мрачно, макар трудно да сдържах усмивката си.

— Не е времето за майтапи, господин полковник! — също тъй начумерено отвърна попът. — Щом търсите доброволци — ето ви!...

Позамислих се. Ако го вземем под какъвто и да е предлог, хората от градчето, пък и бойците ще кажат: „Ето, даже и попът взел пушката!“. А това не беше без значение. Но как да го вземем, като дори не е служил войник, проклетникът. И съвсем внезапно ми хрумна една идея. Обърнах се към помощника си и вече съвсем сериозно запитах:

— Ами да го вземем за полкови свещеник! Имаме такъв пощата...

Нашият политкомисар — тогава още тъй го наричахме — се намръщи.

— Тоя щат не е правен за гвардейски полкове! — каза той сухо. — Или искате да станем за смях в щаба?

— Как тъй — за смях?... Боеприпаси още не сме получили, но тая сутрин на гарата пристигнаха два вагона с дървени кръстове... Щом има кръстове, трябва да има и поп.

— Не се шегувайте! — вече сърдито се обади моят помощник.

Попът, който внимателно слушаше разговора ни, внезапно се намеси:

— Господин полковник, ако е да махам кадилницата, туй може и на село. Аз искам да служа. Трябва да си отбия моя дълг пред народа...

Едва сега политкомисарят го изгледа малко по-внимателно.

— Слушай, отче, това е елитна войскова част! — каза той нетърпеливо. — За да служи човек тука, трябва и досега да е бил

заедно с народа...

— Може пък да съм бил — отвърна попът.

Той бръкна в подрасника, извади от някакъв дълбок джоб износена до лъсване черна кожена кесийка и внимателно я отвори. Вътре, сгъната на четири, беше пъхната някаква хартийка. Попът я клъвна някак припряно, така както папагалът вади късметчетата, и без да я разгръща, с достойнство я остави на масата.

Разгънах с любопитство хартийката. Това беше съвсем редовно удостоверение, че нашият отец е посрещнал Девети септември като концлагерист в „Гонда вода“. С известно злорадство го подадох на моя помощник. Той прочете удостоверението, както имаше обичай, до последната буква, после неохотно измърмори:

— Тогава нямам възражения!... Стига да не служи тука като поп, разбира се...

— Ще ви направим куриер — обърнах се аз към свещеника. — В края на краищата вашите ловджийски познания повече работа няма да свършат.

Попът се замисли. Личеше си, че не остана доволен.

— Тоо... всъщност човекът прави работата! — измънка той повече за свое успокоение и грижливо пъхна удостоверението в черната кожена кесийка.

Още същия ден един от моите офицери ми разказа неговата история:

Преди половин година част от Трънската бригада завзела един доста голям населен пункт близо до границата. Разбира се, станало нужда да обезвредят или временно да задържат някои от местните хора, които биха могли да извършат издайничество. Като влезли в двора, попът се появил на стъпалата на къщата и с широко движение направил срещу тях кръстния знак.

— Да бъде благословено делото ви, чада мои! — изрекъл той високо и спокойно.

Момчетата естествено се позасмели — помислили, че това е някаква попска маневра, колкото да спаси кожата си. Но когато влезли в дома му, сърдечното и дружелюбно държане на попа скоро разсеяло техните съмнения. Той отворил стария, обкован с пъстри тенекии ковчег и измъкнал оттам цял куп вълнени чорапи и ризи.

— Това е за вас! — казал той. — Нека се върне там, отдето е дошло. Сега най-добре ще свърши работа.

— Ти да не си дал другата половина на немците? — усъмнил се все пак един от партизаните.

Отецът целият настръхнал.

— Моят баща е бил комита! — казал сърдито той. — Пък вие, ако не вярвате, по-добре не стойте под този покрив. И без туй, като си отидете, полицията ще ми съдере гърба от бой...

Последните му думи наистина се сбъднали. Но белята съвсем не дошла оттам, отдето попът си мислил. Вестта за поведението на свещеника бързо се разнесла из цялото селище. И въпреки това след изтеглянето на отряда не се намерил нито един човек, който да го издаде на полицията. Но, за нещастие на отца, дописникът на отряда изпратил кореспонденция до „Работническо дело“, където особено изтъквал поведението на свещеника — като пример за мощното проникване на революционните настроения сред всички слоеве на народа. И, разбира се, както трябвало да се очаква, този брой попаднал в ръцете на полицията и попът бил незабавно арестуван. След няколкодневни инквизиции той бил изпратен в концлагера „Гонда вода“ като опасен политически престъпник.

Отец Игнат с особено въодушевление се залови за новата си длъжност. Само за няколко дни, особено след като подкастри силно брадата си, той съвсем се промени и напълно заприлича на всички останали войници. Есенните дъждове сякаш измиха без остатък и свещеническото му достолепие, и благообразието на осанката му. Гласът му стана по-отривист и нервен, походката по-пъргава, усмивката и простодушна, и закачлива — като у всеки обикновен човек от народа. И не беше никак възможно да го види човек сам — винаги беше заобиколен от войници, които разговаряха оживено с него или весело и свойски се кискаха. Не беше трудно да се забележи, че всички търсеха компанията му, сякаш без него не можеше да стане никаква що-годе сваятна работа.

Веднъж приближих тихичко до една такава групичка — тъкмо в разгара на смеховете и закачките. Но като ме забелязаха, войниците веднага млъкнаха, макар и все още с усмивки, притаени в ъгълчетата на устните им. Отец Игнат ме видя последен и доста спретнато козирува, без ни най-малко да се смути.

— А бе, Игнате, с какво толкова ги забавляваш? — попитах аз любопитно.

— Смехории, другарю полковник...

— Добре, кажи да чуем и ние...

Отецът се поколеба:

— Не са баш за началство, другарю полковник...

— Малко са пиперливи... — подхвърли друг.

— Нищо, нищо — чували сме всякакви...

Отец Игнат се позамисли и започна:

— Една сутрин попадията, като тръгнала на баня, каза на попа...

Вицът беше доста стар и малко безсолен, но отец Игнат умееше да разказва артистично и главно — смешно. И в отряда имахме един такъв като него, но, за нещастие, загина преди няколко месеца. Докато беше жив — ценяхме го повече от лека картечница. И в най-тежките и трагични мигове някъде от душата му се отронваше някаква смешна дума, забита точно — като пирон. Изведнъж ни ставаше и по-леко, и по-светло, облаците сякаш се разпръсваха, в очите ни светваше чистото небе на надеждата. Оттогава се бях научил да ценя такива хора не по-малко от най-смелите и дръзки бойци. Не, никак не сбърках, че взех и Игнат в полка си.

— Карай, отче! — казах аз, като си тръгнах. — Като свърши войната, може и артист да станеш...

— Главявам се като нищо — отвърна усмихнат Игнат.

И куриерската си работа той вършеше безукорно. Докато служеше в щаба, нито веднъж не чух някой да се оплаче от него. На весели хора винаги по-леко им върви работата, пред тях вратите се отварят, без да става нужда да тропат с юмруци. Дори моят помощник се примири бързо с него, схвана, изглежда, че не разнася около себе си никакъв опиум. Когато го срещнеше из канцелариите, той едва забележимо му намигваше — за него това беше върховен белег на сърдечно отношение и интимност. Но Игнат не беше от хората, които обичат да се натрапват или да се въртят около началството. Докато бяхме на гарнизон, той само веднъж дойде при мен с лична молба:

— Другарю полковник, изтрепах се да блъскам пеша до гарата... Не може ли да се намери отнякъде велосипед?

— Зер знаеш да яздиш велосипед? — учудих се аз.

— Ааа, карал съм... Дамски — поясни Игнат.

— Бъди спокоен, ще я наредим — отвърнах аз.

Намерихме му велосипед и работата на отеча тръгна още по-добре. Често ми се случваше да го настигам с колата си по шосето — въртеше енергично педалите — сух, даже строен, пристегнат в нов офицерски колан. Той само ми махваше весело с ръка и още по-силно натискаше педалите. От целия му вид лъхаше някакво особено физическо самочувствие, което през първите дни не бях забелязал. И нямаше нищо чудно в това. За пръв път от толкова години той живееше, работеше, дори се обличаше като всички други хора и това по някакви незнайни пътища бе проветрило и гъстата утайка на тамяна в душата му. Никак нямаше да бъда учуден, ако ми доложеха, че го срещнали някъде с някоя...

Скоро след това заминахме за фронта. Още докато нашите колони се нижеха през Кюстендил, до ушите ни достигаше гъстото ехо на артилерийския двубой. Никак не беше трудно да забележа, че настроението на войниците доста се понижи. В целия полк нямаше нито един войник или офицер, който да е участвувал в обикновено сражение. Само партизаните, които съставляваха ядрото на полка, бяха чували да свирят куршуми край ушите им и познаваха соления вкус на кръвта.

Новините, които научих в щаба, не бяха никак добри. Първите опити да слошим немската съпротива край границата се бяха стопили в техния стихийен огън. Нашите части бяха дали много тежки загуби, някои от които незаменими. Загинал беше в бой един от най-ярките партизански командири, прочутият Демиревски, а заедно с него и цветът на нашето партизанско движение из рилския край. Жертвите се дължаха главно на примитивната тактика на фронтално атакуване. Добре укрепени в непристъпните, скалисти височини, за немците не беше особено трудно да отблъсват само с огън откритите пристъпи. Заповедите в щаба сега бяха категорични — да не се водят в никой случай стихийни бойни действия, винаги да се търсят разумни тактически решения.

Още на другия ден захме позициите си в околностите на Гюешево. Никак не беше трудно да разбера, че моите предшественици са водили бойните действия съвсем любителски — „на юруш“, както мрачно се шегуваха войниците. Сега моят щаб не разполагаше почти с

никакви сведения — къде точно са немските позиции, с какви сили разполага неприятелят, каква е огневата му мощ, къде поне приблизително се намират неговите главни опорни точки. Тая работа трябваше тепърва да свършим.

Но това не беше най-голямата беда. Тежките загуби бяха силно понижали духа на частите, които заварихме на позицията. За нещастие, лепкавата и необикновено заразителна психоза на страха от немската военна сила и опитност бързо проникна и в нашия полк. В това можах да се уверя още същата нощ, когато изпратихме на разузнаване три офицерски патрула. Сведенията, които те ни донесоха сутринта, се равняваха на нула. Очевидно и трите патрула се бяха скрили в първите оврази и долчинки пред нашите позиции, тракали бяха там цяла нощ зъби и се бяха върнали призори жълти-зелени от преживените нощни страхове.

Възмутително, но факт! Никога не предполагах, че такова нещо може да стане именно в моя гвардейски полк. За втората вечер патрулите бяха специално подбрани, но и сега резултатът беше нищожен.

Тоя път наистина здравата се ядосах и като нямаше на кого, изкарах яда си на началник-щаба. Жълтоликият мълчалив кадрови офицер ме изслуша докрай, без да възрази нито дума. Едва когато аз се тръшнах сърдито в стола, той предпазливо се обади:

— Момчетата още нямат бойно кръщение, другарю полковник... Да им присвирят веднъж куршумите, пък след туй ще разберат, че работата не е чак толкова страшна...

— Не съм толкова сигурен! — отвърнах аз троснато. — Тия, дето заварихме тук, не ми се виждат никак успокоени...

— Да, но защото са почнали с неуспех...

— А ние с успех ли почнахме? — отвърнах сърдито аз.

Точно в тоя миг някакъв познат глас се обади зад гърба ми:

— Другарю полковник, защо не изпратите мен?

Обърнах се учуден. Никак не бях забелязал кога отец Игнат е влязъл в стаята. Да, сега само той ми липсваше!... Може би в бързината щях и него да сгълча, но видът му беше така сериозен, че неволно се засрамах.

— Офицери не могат да я свършат, та ти ли? — измърморих сдържано аз.

— Момчета пращате, другарю полковник... А на тях още фантазията им щрака... За първи път трябва да се прати по-окумуш човек...

Позамислих се. Макар и да бях тогава още много млад, тежкият опит ме беше научил, че няма по-лош съветник за един ръководител от предубеждението... Неведнъж ми се беше случвало да получа решителна помощ оттам, дето най-малко бях очаквал.

— Добре, Игнате, но кой ще дойде с тебе?... Та ти не знаеш дори да стреляш...

— Беше тая работа, другарю полковник — позасмя се Игнат. — Но остави ме хора аз да си подбера... И зъбите им знам... За всяка работа трябва да умееш да си подбереш човека...

— Добре! — казах аз. — Готви се!...

Тая нощ изпратихме само един патрул от трима души начело с един нисък, сипаничав подофицер, който през цялото време дъвчеше кожичка от сланина. Тъй го и изпратихме — с кожичката в устата. Отец Игнат изглеждаше и възбуден, и спокоен в същото време, очите му някак особено блестяха.

— Ако не се видим — запомнете ме с добро, другарю полковник — каза той с попроменен, леко екзалтиран глас. — Но ще се видим...

Нощта бе непрогледно тъмна, но сравнително спокойна. Само от време на време чернилката тропосваха светещи куршуми, към тъмното небе се издигаха червените следи на ракетите, лампионите висяха като кандила известно време над дивата неплодна земя и угасваха. Имах чувство, че тая нощ осветителните ракети бяха повечето в полза на нашите разузнавачи, отколкото в тяхна вреда. Дори денем би било трудно да се намери път до немските позиции — толкова местността бе непристъпна, стръмна и пресечена. А как ще стигнат дотам в чернилката на нощта и какво могат да видят — и на мен не ми беше съвсем ясно. Тия ракети, ако не друго, поне ги ориентираха за посоката, позволяваха им да разгледат от време на време терена.

Престоях на позицията до три часа — повече от контролното време, в което трябваше да се завърнат. Малко преди три часа някъде под немските позиции започна оживена пушечна престрелка, след това се намесиха и няколко леки картечници. Десетки осветителни ракети надвиснаха над ничията земя, но колкото и да се взирахме, нищо не можахме да видим. След четвърт час престрелката съвсем утихна,

само ракетите по-често летяха към черното небе. От нашия патрул нямаше нито следа.

Малко след три трябваше да се върна в командния пункт, защото ме търсеха от щаба. Тъкмо бях привършил разговора и се чудех дали да спя, да чакам тук, или да отида отново на позицията, в стаичката влезе възбуден адютантът ми.

— Върнаха се, другарю полковник! — доложи той с оживен глас. — И да видите само какви трофеи носят!...

Наистина по-оригинални трофеи до края на войната не успях да видя. Това бяха един чудесен нов мотоциклет и една... бака! Мотоциклетът беше съвсем редовен, можеше да се пусне веднага в действие, но баката, макар и неумита, беше съвсем празна. За какъв дявол я бяха домъкнали? След половин час целият патрул беше при мене, но в разказа на бойците не почувствувах нито най-малка нотка на хвалба. Говореше предимно отец Игнат, другите двама само от време на време утвърдително кимаха. Патрулът беше извършил много повече, отколкото можех в най-смелите си надежди да очаквам. Те не само разучили немските позиции, но прекосили цялата бойна линия и отишли до селцето в тила им, в който квартирували повечето от немските части. Там разузнавачите скитали по улиците, влизали в дворовете, най-сетне намерили някакъв селянин, когото подробно разпитали. Едва на връщане те били открити, макар и случайно. Като минавали обратно немските позиции, те се натъкнали на свързочен кабел. За съжаление, никой от тях нямал ножица за рязане на тел, макар че това беше първото нещо, което трябваше да им дадем. Те въртели кабела и тъй, и инак, дано го прекъснат, но кабелът не щял и да чуе за старанието им. Внезапно те усетили, че някой дърпа кабела от другата страна. Отначало се постреснали, но след това задърпали още по-силно. Не се знаело кой ще надделее в това невероятно нощно двуборство, но немците, изглежда, загубили търпение и първи открили стрелба. Но за да стрелят, те навярно трябвало да пуснат кабела. Подофицерът се възползувал от това и на бърза ръка издърпал до тяхното прикритие цял-целеничък полеви телефонен апарат. Изглежда, че с него е бил свързан някой секретен пост на немците и нашите чудаци го измъкнали под носа им.

— Щяхме да го донесем, но бяхме много натоварени! — с тон на извинение събщи Игнат. — Счупихме го и го захвърлихме...

Наистина те бяха просто невероятно натоварени. Как са мъкнали в разстояние на няколко километра тежката машина, това никак не ми беше ясно и никога нямаше да повярвам, че се е случило, ако не я бях видял с очите си. Беше съвсем изправен свързочен мотоциклет с номера и документите си — чудесен „Цюндан“ от петстотин кубика. Били два в някакъв двор — на другия измъкнали само карбуратора и му нарязали гумите. Но ако се съдеше по думите им, много повече им досаждала баката, понеже дръжката ѝ издайнически скърцала по целия път.

— За какъв дявол ви беше тая бака? — попитах учудено аз.

— За доказателство — отвърна сериозно Игнат.

— Какво доказателство?

— Ами че наистина сме били в тила на немците. Иначе можеше да помислите, че сме си съчинили някоя история.

— И мотоциклета ли домъкнахте за доказателство? — попитах аз.

Игнат попремигна няколко пъти, широка добродушна усмивка разтегна устните му.

— Ще ви кажа и туй, другарю полковник, та да си бъдем на чисто — отвърна той. — Куриерите на другите полкове всички са на мотоциклети... А само ние — не... А уж сме гвардейска част...

— Не сме уж!... А наистина! — засмях се аз. — Щом такива зверове служат в нея...

Сведенията, които патрулът донесе, бяха извънредно ценни. Но безкрайно по-ценен беше моралният ефект от това необикновено нощно разузнаване. Новината за чудните приключения на нашия патрул се разнесе светкавично из целия полк. Невидимият противник, който през първите дни така силно потискаше въображението на бойците, изведнъж стана предмет на безброй подигравки и закачки. Страшилището внезапно се превърна в чучело. И всичките ни действия след това станаха безкрайно по-леки...

Главно това имах пред вид, когато след няколко дни представих и тримата участници за най-високия войнишки орден.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.